

בס"ד. אחרון של פסח ה'תשכ"ה*

ונחה עליו רוח הוי' גו' והריחו ביראת הוי' גו' וגר זאב עם כבש גו', ומבאר כ"ק מו"ח אדמו"ר במאמרו ד"ה זה² שבפסוקים אלו מתאר הנביא ביאת משיח צדקנו שיבוא לגאלנו בב"א, ואומר בזה כמה דברים בנוגע למלך המשיח והנהגתו. בתחילה מבאר מעלת מלך המשיח עצמו — ונחה עליו רוח הוי' וגו', ואח"כ מבאר את הנהגתו — והריחו ביראת הוי' וגו' [שגם והריחו הו"ע בהנהגתו, דמורח³ ודאיין⁴], ולאח"ז מוסיף וגר זאב עם כבש וגו', שהנהגת המשיח תהי' באופן כזה שיפעול⁵ גילוי אלקות בכל העולם, לא רק בסוג המדבר אלא גם בסוג החי (זאב ונמר וכו')⁶ ואפילו בסוג הדומם⁷, וכמו שממשיך בכתוב⁸ כי מלאה הארץ דיעה את הוי', שגם הארץ הגשמית (דומם) תהי' מלאה דיעה את הוי'.

ומדייק בהמאמר, דצריך להבין, דמכיון שיהי' אז מלאה הארץ דיעה את הוי', למה יצטרכו למלך. ונקודת הביאור בזה⁹ דמלוכה הו"ע ההתנשאות, מה שהמלך מובדל ומרומם מהעם. וגם הציוויים של המלך (אף שלכאורה הם תנועה דקירוב, שהמלך מתקרב אל העם להנהיגם כרצונו) הם¹⁰ באופן דרוממות והבדלה, בדרך פקודה וגזירה. וכן הוא גם מצד העם, דמה שהם מקיימים ציווי המלך הוא לא מפני שהם יודעים ומשיגים את טעם הציווי, כי אם, מצד יראת ואימת המלך, שתהא אימתו עליך¹¹. ונמצא, שגם ההשפעה מהמלך להעם הוא באופן דהתנשאות והבדלה.

(* יצא לאור בקונטרס אחרון של פסח — תשמ"ז, "לקראת ימים האחרונים דחג הפסח .. ערוזה"פ תהא זו שנת משיח").

(1) ישע"י יא, ב ואילך. — הפטורת אחרון של פסח.

(2) דשנת ה'תש"ט נדפס בשה"מ ה'תש"ט ע' 123 ואילך.

(3) סנהדרין צג, ב.

(4) ועפ"ז מובן בפשטות מה שמוסיף בהמאמר "דמורח ודאיין".

(5) ראה אוה"ת נ"ך ע' קפז מס' כלי פז, "שע"י והי' צדק אזור מתניו .. עי"ז יהי' וגר זאב עם כבש כו"ח". ועפ"ז יובן מ"ש בהמאמר (רק) "במלך המשיח ובהנהגתו" — אף שמדבר גם במצב העולם שיהי' אז — דיש לומר, שזה נכלל ב"הנהגתו".

(6) כהפס"ד בקבלה ובחסידות שהכתובים הם כפשוטם — ראה ד"ה כי פדה לאדה"ז (סה"מ אתהלך לאזניא ע' נח), ועם הגהות — באוה"ת נח (כרך ג) תרע, א. וראה שם תרע, ב ואילך. מאמרי אדה"ז ענינים ע' פז, ועם הגהות — באוה"ת שם תרלג, ב ואילך. המשך וככה תרל"ז פצ"ד. ועוד. וראה "סיום הרמב"ם" (משיחות יו"ד שבט ה' תשמ"ז) ס"ט (תורת מנחם — הדרנים על הרמב"ם וש"ס ע' קל. וש"ג). ועוד.

(7) להעיר מהכתוב (חבקוק ב, יא) אבן מקיר תזעק וגו'. וראה מדרש תהלים סוף מזמור עג.

(8) ישע"י שם, ט.

(9) וראה ספר המצות להצ"צ מצות מינוי מלך פ"ג (קי, ב ואילך).

(10) ראה בארוכה סה"מ ה'תש"ח ע' 45.

(11) סנהדרין כב, א במשנה. ספרי עה"פ שופטים יז, טו. רמב"ם הל' מלכים רפ"ב.

(* ולהעיר גם מרמב"ם הל' מלכים ספ"א "ויתקן את העולם כו", ש**משיח** יתקן את העולם. ואף שכוונת הרמב"ם שם ב"לתקן את העולם" היא לסוג המדבר ("אהפוך אל עמיים") — הרי לדעת הרמב"ם (רפ"ב) "וגר זאב עם כבש" הוא משל.

וזהו ההפרש שבין השפעה דרב להשפעה דמלך, דענין השפעה דרב הוא מה שהרב מתקרב להתלמיד (שמצמצם את שכלו לפי"ע כלי התלמיד) באופן שהתלמיד ישיג את השכל, משא"כ השפעה דמלך היא מובדלת מהעם, למעלה מהשכל שלהם. והשרש דב' ענינים אלו (השפעה דרב ודמלך) הוא¹² גם בתורה, דיש בה (דוגמת) שני ענינים אלו. דישנם ענינים בתורה שנתלכשו בשכל, אבל עצם התורה היא למעלה מהשכל¹³. ולעתיד לבוא, יתגלו שני הענינים. וזהו מה שמש"ח נק' בשם רב ובשם מלך, היינו, דנוסף על זה שמש"ח ילמד תורה לכל ישראל¹⁴ וישפיע לכולם טוב טעם ודעת בסודות, בפנימיות התורה, שמצד השפעה זו נק' מש"ח בשם רב, הנה הוא בעצמו ישיג הרבה יותר לאין קץ ממה שישפיע בהשגה, וההשפעה דענינים אלו תהי' בבחי' מקיף, בדוגמת השפעה דמלך. ויש להוסיף לכאורה, דע"פ הידוע¹⁵ שלימוד התורה דמש"ח (מה שילמד את כל העם) יהי' באופן דראי' שלמעלה מהשגה, מובן מזה, דהענינים שישפיע באופן דמלך הם ענינים כאלו שאינם יכולים לבוא בגילוי אפילו בראי' שלמעלה מהשכל, ואעפ"כ, מצד זה שמש"ח יהי' (גם) מלך, יגלה לישראל גם ענינים אלו, אלא שהגילוי דענינים אלו יהי' בדרך מקיף.

ב) וממשיך בהמאמר¹⁶, דכל זה (היינו הן ההשפעה דרב והן ההשפעה דמלך¹⁷) בא דוקא על ידי הקדמת העבודה דזמן הגלות. ולהבין השייכות של העבודה דזמן הגלות להגילוי דלע"ל, מקדים בהמאמר¹⁸, שמצד גודל וריבוי ההעלמות וההסתרים שבזמן הגלות, עיקר העבודה בזמן הגלות הוא בדרך נצחון, להיות חזק בקיום התומ"צ בפועל ממש, מבלי להתחשב עם שום מונע ומעכב. דבכללות הו"ע העבודה דמס"נ שלמעלה מטו"ד, דענין המס"נ הוא שאינו נכנס בשום שקו"ט, כי אם, שאי אפשר כלל¹⁹ להיות באופן אחר.

והענין הוא, דבזמן הבית היו כל ישראל במדריגה עליונה²⁰, דנוסף על זה שהיו בעלי השגה גדולה²¹, הנה בעלייתם לרגל היתה אצלם גם ראי' באלקות (שלמעלה מהשגה) כמ"ש²² שלש פעמים בשנה יראה גו' וכשם שבא ליראות כך בא

12) ככל הענינים דעולם שמשתלשלים מענינים בתורה — אסתכל באורייתא וברא עלמא (זח"ב קסא, א"ב).

13) ראה בארוכה ד"ה ת"ר מצות נ"ח ה'תשל"ח (לעיל ח"ב ע' קסד ואילך) פ"ד. וש"נ.

14) ראה לקו"ת צו יז, א. מאמרי אדה"ז פרשיות התורה ח"א ע' רסא. שער האמונה פנ"ה.

15) לקו"ת שם, א"ב. שער האמונה פ"ס. סד"ה וידבר אלקים (השני) תרצ"ט. ועוד.

16) ד"ה הנ"ל תש"ט בתחילתו.

17) כפירוש הפשוט ב"כל זה". וכמוכּן גם מזה שכל הגילויים דלע"ל תלויים במעשינו ועבודתינו בזמן הגלות (ראה תניא רפ"ז).

18) במאמר הנ"ל בתחילתו "יש להקדים תחילה מה שנתבאר לעיל", ו"לעיל", במאמרי המשך חגה"פ תש"ט שלפני המאמר ד"ה ונחה, מבאר ענינים אלו באריכות.

19) ראה תניא ספ"ח.

20) ד"ה אין הקב"ה בא בטרוניא תרפ"ה פ"ו (סה"מ תרפ"ה ע' רסג ואילך).

21) שם. וראה גם המשך חגה"פ תש"ט ספ"ד (ע' 122).

22) משפטים כג, יז. תשא לד, כג.

לראות²³, משא"כ בזמן הגלות כתיב²⁴ אני ישנה וארוז²⁵ בגלותא, דכמו שבשינה כפשוטה מתעלמים כל כחות הפנימיים, מתחיל מכח השכל, שבעת השינה מסתלק כח השכל ולא נשאר אלא כח המדמה²⁶, ועיקר ההתעלמות (שמצד השינה) הוא בכח הראי' (ועד שזה ניכר גם באברי הגוף, שבעת השינה נסגרים העינים)²⁷, כמו"כ הוא גם בהשינה דגלות, דעיקר ההעלם דגלות הוא מה שבזמן הגלות לא ישנה הראי' באלקות, אותותינו לא ראינו²⁸, וגם ההשגה באלקות (שישנה גם בזמן הגלות) אינה בערך כלל להשגה שבזמן הבית, ועד שההשגה שבזמן הגלות (לגבי ההשגה שבזמן הבית) היא בדוגמת כח המדמה שבשינה²⁹. ומצד זה, גם האהוי"ר (שבזמן הגלות) אינה כדבעי. דנוסף לזה שבזמן הגלות א"א להיות הביטול דהשתחוואה (ביטול פנימי) שבא דוקא מצד הראי' באלקות, וכמ"ש³⁰ ואין אנו יכולים לעלות וליראות ולהשתחוות לפניך, דמכיון שאין אנו יכולים לעלות וליראות במילא אין אנו יכולים (גם) להשתחוות להיות בבחי' ביטול פנימי³¹, הנה גם הביטול חיצוני (ביטול דכריעה)³², שבא מצד השגת אלקות (שישנו, בכללות, גם בזמן הגלות), אינו כדבעי, מכיון שגם ההשגה באלקות שבזמן הגלות אינה השגה אמיתית, ועיקר העבודה שבזמן הגלות הוא בדרך נצחון, כנ"ל. ובזמן הגלות גופא, הנה מדור לדור מתמעטים המוחין והלבבות, כמרוז³³ לבן של ראשונים כו' ואנו כמלא נקב מחט סידקית, ובפרט בדרא דעקבתא דמשיחא שנתרבו ההעלמות וההסתרים (נוסף לזה שנתמעטו המוחין). ולכן בזמן הזה נוגע עוד יותר ענין הנצחון והמס"נ שלמעלה מטו"ד. וגם הבעלי מוחין הנמצאים עכשיו צריכים להניח שכלם ולא לילך אחרי הטעם ודעת (כי מצד השכל אפשר לנטות ח"ו מדרך האמת, ובפרט עכשיו שנתרבו ההעלמות וההסתרים, כנ"ל), רק לעמוד חזק שלא לנטות ח"ו מהשו"ע אפילו כקוצו של יו"ד, עבודה בדרך נצחון ומס"נ שלמעלה מהשכל³⁴.

ג) והנה הטעם על זה שההעלם וההסתר דהגלות (כולל גם ההעלם וההסתר דדרא דעקבתא דמשיחא) הוא רק על כחות הפנימיים דהנשמה ולא על מדת הנצח, מבאר בהמאמר³⁵, שזהו לפי שרש הנצח³⁶ הוא בעצם הנפש, דכמו"כ הוא

23 ראה חגיגה ב, א.

24 שה"ש ה, ב.

25 זח"ג צה, א.

26 תו"א וישב כח, ג.

27 סה"מ תרס"ט ס"ע צט ואילך. ובארוכה — ד"ה פדה בשלום תשי"ג [פ"ג ואילך (סה"מ תשי"ג ע' מט ואילך)].

28 תהלים עד, ט.

29 תו"א שם. סה"מ תרס"ט שם ע' קא. ובכ"מ.

30 בתפלת מוסף דיו"ט.

31 לקו"ת ברכה צח, ב. המשך חגה"פ תש"ט פ"ב (ע' 108).

32 ראה בארוכה המשך הנ"ל פ"ג (ע' 109).

33 עירובין נג, א.

34 המשך הנ"ל פי"ד (ע' 122-3).

35 ד"ה ונחה תש"ט פט"ו ואילך (ע' 124 ואילך).

36 ראה גם המשך באתי לגני השי"ת פי"א ואילך. ובכ"מ.

למעלה, ששרש הנצח הוא בפנימיות הכתר, ובפנימיות הכתר לא שייך ענין השינוי. וכמ"ש³⁷ וגם נצח ישראל לא ישקר ולא ינחם כי לא אדם הוא להנחם, דענין הנחמה והשינוי שייך רק בבחינת אדם, השתלשלות, ומכיון ששרש הנצח הוא בבחינת לא אדם, למעלה מהשתלשלות, לכן אין שייך בו שינוי, וישנו בגילוי גם בזמן הגלות. ולא עוד, אלא שבזמן הגלות, ובפרט בעקבתא דמשיחא, כח הנצחון והמס"נ הוא בגילוי יותר מבזמן הבית³⁸.

ויש לומר, דמה שמבאר בהמאמר (ובארוכה) במעלת שרש הנצח הוא (גם) כדי לבאר הטעם על זה שהגילוי דלע"ל בא דוקא ע"י הקדמת העבודה דזמן הגלות. דלהיות שהעבודה בזמן הגלות היא בדרך נצחון, דשרש הנצח הוא מפנימיות הכתר, בחינת ישת חושך סתרו³⁹ שלמעלה מגילוי, לכן ע"י העבודה דזמן הגלות יתגלו לע"ל גם הענינים שלמעלה מהשגה וראי⁴⁰ (למעלה גם מההשגה וראי' דלעתיד), ורק שמשיח יגלה אותם באופן דמלוכה, כנ"ל.

ד) וממשיך בהמאמר⁴¹, דביאור דבר זה (מה שהגילוי דלעתיד בא דוקא ע"י העבודה שבזמן הגלות) יובן מענין ירידת הנשמה למטה, שהירידה היא לצורך עלי'. דמזה מובן גם בהירידה דגלות, שהיא לצורך עלי'. שע"י העבודה בזמן הגלות דוקא יהי' הגילוי דלעתיד שהוא נעלה יותר מהגילוי שהי' בזמן הבית. ויש לומר, דהוספת ביאור זה (שכוונת הירידה דהגלות היא מלכתחילה לצורך עלי') הוא בכדי לבאר הטעם על זה שגם הגילוי דמשיח שיגלה בתור רב, בהשגה וראי', בא דוקא ע"י העבודה דזמן הגלות (אף שענין ההשגה ומכ"ש הראי' הי' דוקא בזמן הבית, כנ"ל). ויובן זה מענין הירידה שבכללות ההשתלשלות, דתחילת הירידה הוא צמצום הראשון, וידוע⁴² דפעולת הצמצום היא הן באו"ס הבל"ג והן בהאור שבבחינת גבול (האור שלהאיר העולמות). דפעולת הצמצום באור הבל"ג הוא מה שנתעלם ונכלל במקורו, ואינו מאיר בגילוי במקום החלל, היינו דפעולת הצמצום באור זה הוא לא בהאור גופא. וי"ל הטעם, דמכיון שאור זה הוא למעלה מערך העולמות, אין ביכולת הצמצום לפעול בו ירידה והגבלה, וכל פעולת הצמצום באור זה הוא שלא יאיר במקום החלל. משא"כ פעולת הצמצום בהאור שלהאיר העולמות הוא בהאור גופא, ובכמה ענינים, א' שלפני הצמצום הי' אור זה מעורב וכלול באור הבל"ג וע"י הצמצום נבדל בפ"ע⁴³, שע"ז ירד ממעלתו, ב' דע"י שנמשך דרך דילוג הצמצום שלא בהדרגה הוא בא בבחינת התחלקות עשר ספירות

37) שמואל"א טו, כט. וראה תו"א יתרו עב, ג.

38) המשך חגה"פ תש"ט פ"א ואילך (ע' 118 ואילך). וראה להלן סעיף ט.

39) תהלים יח, יב.

40) וכמבואר במאמר הנ"ל פ"ז (ובארוכה בהמשך באתי לגני), דע"י התעוררות הנצחון דנה"א, מתגלים

האוצרות שלמעלה, "בחינת העולם והסתמות דא"ס".

41) פ"כ (ריש ע' 130).

42) כהבא לקמן ראה בארוכה ד"ה ויהי הענן וד"ה שלאחריו תרע"ה (המשך תער"ב ח"ב ע' תתקלד

ואילך).

43) ראה גם המשך חגה"פ תש"ט פכ"ג וכ"ד (ע' 133 ואילך).

[וכמבואר בארוכה⁴⁴, דענין הספירות שבאור הוא לא רק מצד הכלים כי אם, שענין הספירות הוא גם מצד האור], ג' דע"י הצמצום מתלבש (אח"כ) האור בהכלים שע"ז הוא בא בהגשמה, שנעשה כמו הכלים.

(ה) **והנה** עד"ז הוא גם בהעלם דירידת הנשמה למטה (שכל ההעלמות שרשם הוא מההעלם (דצמצום) הראשון), שיש בו שני ענינים, דוגמת שני ענינים הנ"ל שבצמצום הראשון⁴⁵. א', שבהיות הנשמה למעלה, כל כחותי האירו בגילוי, ובירידתה למטה, הם בהעלם. דהעלם הזה אינו מה שהגוף מעלים, כי אם, שענינים אלו דהנשמה נשארים למעלה ואינם מתלבשים בהגוף⁴⁶, בדוגמת מה שאור הבל"ג אינו מאיר במקום החלל. וב', שגם ענינים אלו שמתלבשים בהגוף, הם בהגשמה, בדוגמת ההעלם שבאור הקו שמצד הכלים⁴⁷. ועד"ז הוא גם בהעלם דגלות, שיש בו דוגמת שני ענינים אלו⁴⁸. א', מה שבזמן הגלות לא ישנם הגילויים דביהמ"ק, והוא מה שמשחרב ביהמ"ק אין אנו יכולים לעלות וליראות, שלא ישנה רא'י באלקות. וב' שגם ההשגה שבזמן הגלות אינה השגה אמיתית, שזהו (לא רק מצד זה שלא ישנם הגילויים דביהמ"ק, אלא גם) מצד ההעלם והסתר דגלות, שמעלים ומסתיר על השגת אלקות.

(ו) **והנה** ידוע⁴⁹ דכוונת הצמצום הוא בכדי שהגילוי דאוא"ס יהי גם בעולמות. דקודם הצמצום, כשהי' אוא"ס ממלא מקום החלל, לא הי' אפשר להיות מציאות העולמות, ובמילא לא הי' הגילוי בעולמות, וע"י הצמצום נתחדש שהגילוי דאוא"ס יהי' גם בעולמות. ויובן זה בהקדים הידוע⁵⁰ (בענין ההעלם דהצמצום, מה שאור הבל"ג נתעלם ונכלל במקורו), דקודם הצמצום, כאשר אוא"ס הי' ממלא את מקום החלל (היינו שהאיר בו אוא"ס הבל"ג) הי' אלקות בפשיטות ומציאות בהתחדשות, וע"י סילוק האור, נעשה מציאות בפשיטות ואלקות בהתחדשות. ובהחילוק דשני ענינים אלו בעבודת האדם, כמה מדריגות. בכללות הוא החילוק בין ראיית אלקות להשגת אלקות. דכאשר הידיעה באלקות היא באופן דרא'י, אפילו ברא'י דחכמה ועאכו"כ ברא'י דנבואה שהיא רא'י ממשי⁵¹, הידיעה היא בפשיטות שאין צריך לראיות והוכחות על זה, משא"כ כשהידיעה באלקות היא מצד הכרח

44 המשך תער"ב שם ס"ע תתקלח ואילך. המשך ר"ה תרצ"ד (תשי"א) פ"כ וכ"א (סה"מ תשי"א ע' 84 ואילך).

45 המשך חגה"פ תש"ט פ"כ ע' 130).

46 ראה המשך הנ"ל שם, דזה שבירית הנשמה מתעלמים הכחות שלה הוא "כמו האדם בעת השינה דאינו רואה ואינו שומע מאומה" — והרי ההעלם דשינה הוא לא מה שהגוף מעלים אלא אדרבא מה שהכחות דהנשמה מסתלקים מהגוף.

47 כמפורש בהמשך תער"ב שם ע' תתקצ.

48 להעיר, דענין הרא'י (ובפרט דביהמ"ק) הוא מצד גילוי עצמות אוא"ס, כדלקמן ס"ר"ז. משא"כ ענין ההשגה (שיש בה התחלקות, והיא באופן דחידוש) הוא מצד אור הקו.

49 המשך תרס"ו ע' ד. ובכ"מ.

50 ד"ה ויהי הענן תרע"ה הנ"ל.

51 ראה המשך תרס"ו ע' צח. וראה אגה"ק סי"ט ובסה"מ צ' להצ"צ קעג, א.

השכל, היא בדרך התחדשות. אבל בפרטיות, הענין דאלקות בפשיטות יהי' לע"ל, משא"כ עכשיו גם הגילוי דנבואה הוא בדרך התחדשות. שהרי בדברים גשמיים יכול לראות כל אחד ואין בזה הפלאה כלל, משא"כ ענין הנבואה הוא דוקא במי שהוא ראוי לזה, דאין הנבואה חלה אלא על חכם גדול בחכמה גבור במדותיו וכו'⁵², וכן הוא בראי' דחכמה שהיא רק ביחידי סגולה, הרי שגילוי הנבואה עכשיו הוא בדרך חידוש ולא בדרך פשיטות, והוא מה שאומרים עליו חידוש שהוא נביא. והוא מפני שכללות הגילוי עכשיו, גם הגילוי דנבואה, הוא מאור הקו שאחר הצמצום. משא"כ לע"ל שאז יהי' הגילוי דאוא"ס שקודם הצמצום, תהי' הנבואה כמו דבר טבעי ממש, שלכן יהי' בכאו"א, גם בילדים וילדות, כמ"ש⁵³ אשפוך את רוחי על כל בשר וניבאו בניכם ובנותיכם⁵⁴.

ז) ועד"ז הי' גם בראיית אלקות שהיתה בבית המקדש, דזה שהגילוי דראי' שבביהמ"ק הי' בכאו"א, יראה כל זכורך, הוא מפני שבביהמ"ק האיר גילוי אוא"ס שקודם הצמצום, אלא שאעפ"כ, גם הגילוי דביהמ"ק לא הי' כמו דבר טבעי ממש. דמכיון שהגילוי הי' רק בביהמ"ק [ולא כמו ראיית דברים גשמיים שאין צריך לזה מקום מיוחד], הרי מובן, דזה שבביהמ"ק הי' ראיית אלקות הי' מצד איזו סיבה, מצד גילוי דאוא"ס שהאיר בביהמ"ק, משא"כ לע"ל⁵⁵ תהי' ראיית אלקות כמו דבר טבעי ממש, כמ"ש⁵⁶ וראו כל בשר גו', דהתכונות של עיני בשר⁵⁷ יהיו באופן כזה שיראו אלקות⁵⁸.

ח) וצריך להבין, הרי הגילוי דאוא"ס הבל"ג ומציאות העולמות הם שני הפכים, שלכן כשהי' אוא"ס ממלא את מקום החלל לא הי' אפשר להיות התהוות העולמות ובכדי שיהי' מקום לעולמות הוצרך להיות סילוק האור, ומכיון שהתהוות דמציאות העולמות היא דוקא מסילוק האור (היפך ענין הגילוי), היאך אפשר שהמציאות דעולמות (ועאכו"כ המציאות דבשר גשמי) תהי' באופן שבמציאותה יהי' בה גילוי אלקות. והענין בזה, דמכיון שכוונת הצמצום היא בשביל הגילוי (שהגילוי יהי' גם במציאות העולמות, כנ"ל), הרי שפנימיות הצמצום [ובמילא גם העולמות שנתהוו מהצמצום] אינו סותר לגילוי, ואדרבא, זהו (ענין הגילוי) ענינו הפנימי דהצמצום. אלא שבכדי לגלות הפנימיות דהצמצום, זה נעשה ע"י העבודה דישראל ובפרט בזמן הגלות (כדלקמן סעיף ט).

52) רמב"ם הל' יסוה"ת רפ"ז.

53) יואל ג, א.

54) וכמבואר כ"ז בד"ה ויהי הענן שם.

55) ראה ד"ה ויהי הענן שם (ע' תתקלו) "שבביהמ"ק הי' גילוי אוא"ס . . . וביותר מזה יהי' לעתיד."

56) ישעי' מ, ה. וראה שער האמונה פנ"ה.

57) ראה ד"ה ויהי הענן שם "דכמו שעכשיו תפיסת היש והמציאות הוא דבר טבעי, כמו"כ יהי' לעתיד

תפיסת האלקות כדבר טבעי כו'".

58) ועפ"ו תומתק ההוספה ד"וראו כל בשר" על "ונגלה כבוד הוי"ו" (שלפנ"ז) — אף שזה מובן לכאורה

מ"ונגלה גו", כי אמיתית הענין ד"ונגלה" הוא שהוא בגלוי בכל מקום? וע"פ מ"ש בפנים מובן, שהחידוש

ד"וראו כל בשר" הוא שהבשר יראה (לא רק מצד הגילוי דכבוד הוי", אלא גם) מצד הבשר גופא.

ועפ"ז יובן מה שמוסיף בהמאמר שהירידה היא לצורך עלי', שבזה מבאר (כנ"ל סעיף ד) דזה שע"י העבודה דזמן הגלות יהי' הגילוי דלע"ל הוא לא רק הגילוי דהענינים שלמעלה מהשגה וראי' (שמשח יגלה אותם מצד זה שהוא מלך), אלא⁵⁹ גם הענינים דהשגה וראי'⁶⁰, שמשח יגלה אותם בתור רבי⁶¹, שגם הגילוי דענינים אלו הוא ע"י העבודה דזמן הגלות, כי זה שלע"ל יהי' וראו כל בשר גו' מצד הטבע והתכונות דבשר גופא, הוא דוקא ע"י שמגלים הכוונה הפנימית דהירידה, שהירידה היא צורך עלי'.

ט) והנה ענין זה (שהצמצום הוא בשביל הגילוי) מתגלה (בעיקר) ע"י העבודה דזמן הגלות. דהנה הירידה דגלות, היא לצורך עלי' (בדוגמת מה שהצמצום הוא בשביל הגילוי). אלא שבענין זה (הירידה דגלות) מיתוסף, שגם בזמן הגלות גופא רואים בפועל איך שההעלם דהגלות מעורר את כח המס"נ. והענין הוא כמבואר בהמאמר⁶², דבזמן הגלות, ובפרט בדרא דעקבתא דמשיחא, כח המס"נ הוא בגילוי יותר מבזמן הבית. ומביא משל על זה מכח הרצון שבנפש האדם, שעם היותו כח מקיף, שלכן הוא נמצא בכל האברים, מ"מ, עיקר גילוי הרצון הוא בהעקביים⁶³, שלכן נקל יותר לאדם להכניס עקבו במים ורתחים מכמו לתת מים ורתחים על ראשו. דכמו"כ הוא גם בהציור קומה דכנס"י, שכח המס"נ (כח בלתי מוגבל, שלמעלה מהתלבשות בכלים) הוא בגילוי יותר באנשים פשוטים (בחינת עקביים) מבבעלי מוחין. ועד"ז הוא בהציור קומה דכללות כל הדורות, שעיקר גילוי כח המס"נ הוא בדרא דעקבתא דמשיחא. דהסיבה לזה מה שהעלם הגלות

59) להעיר ממ"ש בהמשך (חגה"פ תש"ט) ספ"ל שהתכלית דירידת הנשמה בנוף הוא "בכדי לחזות בנועם הוי"ו", ענין הראי'. ומבאר שם, דקודם הירידה הי' ראי' באלקות רק בעצם הנשמה, והעלי' שנעשית ע"י הירידה הוא "שגם בחינת הגילוי של הנשמה תבוא לחזות בבחי' ראי' ממש". — הרי שהעלי' דהנשמה שדודבר כאן הוא (לא) (רק) שנמשך ענין נעלה יותר שלא הי' בהנשמה קודם הירידה, כי אם (גם)) שאותו הענין שהי' מקודם (ראי' יהי' גם ב"בחינת הגילוי של הנשמה". ומזה מובן עד"ז בהעלי' שע"י הירידה דגלות, שהעלי' היא (לא) (רק) הענינים שמשח יגלה אותם מצד זה שהוא מלך, שלא היו אפילו בזמן הבית, כי אם גם) שהענינים דהשגה וראי' (שהיו בזמן הבית) יהיו גם מצד המטה, ככפנים.

60) הענין דהפיכת הצמצום לאור (ע"י שמגלים את כוונת הצמצום, שהוא בשביל הגילוי) הוא הן בנוגע לגילוי אור הבל"ג (כנ"ל בארוכה בפנים), והן בנוגע להגילוי דאור הקו (ראה המשך תערי"ב ח"ב ע' תתקצא "שהכלי מתהפך ונעשה ג"כ כמו האור .. ומאיר בזה האור .. כמו שהוא בעצם"). ולכן הן הענין דראי' (שמצד גילוי אור הבל"ג) והן הענין דהשגה (שמצד גילוי הקו) באים ע"י העבודה בזמן הגלות, שעל ידה נתגלה שכוונת הצמצום הוא בשביל הגילוי.

61) בהמשך תרס"ו שבהערה 49, דנוסף לזה שע"י הצמצום דוקא יהי' לע"ל הגילוי דאוא"ס (שהאיר גם מקודם) גם בעולמות, יהי' גם הגילוי דפנימיות ועצמות אוא"ס שלמעלה גם מהאור שהאיר לפני הצמצום. ויש לומר, דזה שלעתיד יהי' הראי' באלקות "כמו דבר טבעי ממש" — הו"ע מה שלעתיד יהי' הגילוי דאוא"ס (שהאיר בגילוי גם קודם הצמצום) גם בעולמות; והענינים שלמעלה מראי' (למעלה מבחינת גילוי) שמשח יגלה אותם מצד זה שהוא מלך — הוא דוגמת הגילוי דפנימיות ועצמות אוא"ס שלא האיר גם קודם הצמצום.

62) ד"ה אני ישנה בהמשך חגה"פ תש"ט.

63) לכאורה הי' אפ"ל, שהשכל שבראש מעלים על הרצון, משא"כ העקב. אבל ראה לקו"ש ח"ט ע' 75 הערה 30, דמהלשון בתו"א (א, ב) "ובבחינה זו נקרא הרגל ראש" משמע דהעקב (מצד פחיתותו) הוא כלי לבחינת תחילתן. עיי"ש בארוכה.

מעורר ומגלה כח המס"נ (אף שהעלם וגילוי הם שני הפכים) הוא מפני ששרש ההעלם דגלות הוא ההעלם דצמצום הראשון, שכוונתו הוא בשביל הגילוי. וע"י העבודה דמס"נ בזמן הגלות, עי"ז מתגלה בפועל ענין הפנימי דההעלם (דהעלם הגלות, ועד לשרשו ההעלם דצמצום הראשון), שענינו הוא בשביל הגילוי.

יו"ד) **וע"פ** כל הנ"ל יוכן ג"כ מה שבהעבודה דזמן הגלות, ובפרט בדרא דעקבתא דמשיחא, ישנם ב' ענינים, לימוד פנימיות התורה בהבנה והשגה דוקא, וביחד עם זה העבודה דמס"נ. כי בפנימיות התורה שתתגלה לעתיד ישנם שתי מדריגות, מה שאפשר לבוא בהשגה, ועצם פנימיות התורה שלמעלה מהשגה (ולמעלה גם מראי). ומכיון שכל הגילויים דלעתיד תלויים במעשינו ועבודתינו עכשיו⁶⁴, לכן דורשים מכאו"א ב' העבודות, ההתעסקות בלימוד החסידות (מעין תורתו של משיח) בהבנה והשגה⁶⁵, וביחד עם זה העבודה דמס"נ, מסירת הרצון, שע"י ב' עבודות אלו יהי' גילוי המשיח בב' האופנים דרב ומלך, בקרוב ממש.

(64) תניא רפ"ז.

(65) וע"פ המבואר לעיל ס"ח ובהערה 60, גם הענינים שמשיח יגלה אותם מצד שהוא רב — באים ע"י העבודה דמס"נ שבזמן הגלות, כי עי"ז דוקא מתגלה שכוונת הצמצום הוא בשביל הגילוי. אבל: זהו (העבודה דמס"נ) בכדי שהגילוי דענינים אלו יהי' בעולמות, משא"כ הגילוי דהענינים עצמם שמשיח יגלה בתור רב הוא ע"י העבודה דהבנה והשגה דוקא, מדה כנגד מדה.